

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a *SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT* Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egy ivnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes szóért minden közlés után 6 fillér (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknek:

egész oldal ... kor. 32.— | negyed oldal ... kor. 8.

fél oldal ... » 16.— | nyolczad oldal » 4

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

2⁰/₁₀₀.

Csongrád vármegye a legmagyarabb vármegyéje hazánknak. Németnek, tótnak, románnak hírehamva sincs benne. A régi időkben iskoláikról nagyon sok szépet és jót lehetett hallani. A községek szívesen is áldoztak a népnevelésre. Maga Csongrád városa olyan szép emeletes iskolát építtetett a hatvanas évek elején, hogy messze földön nem volt párja.

Ezeket a községi és felekezeti iskolákat egyre-másra kezdték államosítani. Ma már az összes elemi iskolák 68 százaléka állami iskola és a vármegye területén működő 205 tanító közül 140 működik állami iskolánál.

Azt hinné az ember, hogy ebben a vármegyében valóságos eszményi magaslapon áll a közoktatásügy. Országgyűlésen, napilapokban, a Néptanítók Lapjában és egyéb helyeken mindenütt dícsöitlik az állami iskolákat és így nem esoda, ha azok, akik valóban csak madártávlatból ismerik őket, mintaiskoláknak gondolják, amelyeket egy napon említeni sem szabad a felekezeti iskolákkal.

Úgy látszik azonban, hogy nem mind arany, ami fénylik.

Tehát nincs vármegye, ahol olyan sok állami iskola lenne, mint épen Csongrád vármegyében. És azt hiszem, egy vármegye sincs olyan, amelyiknek tanügyéről a tanfelügyelő olyan ijesztő képet nyújtana, mint éppen ezen állami iskolákkal megtöltött vármegye tanügyéről. *5649 elsőosztályú tanulóból csak 148 lépett át a második osztályba: tehát csak valamivel több mint 2 százalék.**

Azt hinné az ember, hogy ez csupán rémkép és semmi egyéb. Pedig hát tény és való! Scossa Dezső kir. tanfelügyelő jelentette ezt a vármegye közigazgatási bizottságának és én el is hiszem neki.

* A március 16-án megjelent napilapok közleményei nyomán.

Azt hiszem, nem állok magamban véleményemmel, ha kimondom, hogy egyetlen róm. kath. jellegű felekezeti iskola sincs olyan, ahol 2 százalék lenne az eredmény. 75–80 százalék a legkevesebb, a mi iskoláinknál. Sőt a teljesen rendezett viszonyú iskolákban ennél is kedvezőbb az arányszám, pl. a nagyváradi-újvárosi róm. kath. fiúiskola múlt évi értesítőjéből is olvasom, hogy ott 99 százalék lépett át az első osztályból a második osztályba.

Mit szól ehhez az a bizonyos G. D. úr, aki azt merete a magyar tanítóság előtt hangsúlyozni, hogy csak oly községben észlelhető kedvező haladás a kultúra terén, ahol állami iskola látja el az oktatást.

Nagyvárad.

Szentkereszty Tivadar.

Az alkotmányos életre hogyan készítheti elő az iskola a leendő polgárt?*

A nemzet fiaiban él, emelkedik vagy hanyatlik. Amint azok erényei nagyvá, hatalmassá tehetik az országot, úgy áshatják meg sirját is az erkölcsi lazulás, a törvénytisztelet hiánya s a haza iránt érzett közönyösséggel. Ha emlékeztünk a Dél-Afrikában nem rég történt események felé irányítjuk, nem kell a távol múlt történetében keresnünk példát arra, hogy a nemzeti életképesség igazán nem a polgárok nagy számától függ, hanem abban rejlik: vajjon a nemzet minden tagja vallásos-érezéstől, lángoló hazaszeretettől s tántoríthatlan törvénytisztelettől áthatott-e? Valóban minden magyar tanító munkájának célpontját e három hazafiúi kötelességérzet kifejlesztése, megszilárdítása kell, hogy képezze. Ezekről mondja Lonkay Antal: «Ahol az egyik hiányzik, ott a másik kettőt is hiába keresed.» E három erényforrás egymással összefolyva, egybeolvadva

* A Szatmár-Ugocea megyei kath. tanító-egyesület által jutalmazott pályadolgozat.

alkotja az erős hazafias jellemet, mely az alkotmányos élet mozgató eleme.

Hogy az iskola az alkotmányos életre előkészíthessen, két irányú tevékenységet kell kifejtenie. Nemessé kell tenni a gyermek érzelmi világát s a polgári viszonyoknak megfelelő műveltség fokáig értelmét is ki kell fejleszteni. Így a polgári élet kötelességeinek teljesítése érzeni alapon gyakoroltatik. A honpolgár elhatározásai, melyek az érzellem bányájában kristályosodnak tetteké, tisztán fognak ragyogni az isteni és emberi törvényszerűség színében. Lássuk azért az érzellem- és értelemfejlesztést külön-külön.

A gyermek érzelmi világát benépesíteni nem egyirányú tevékenység. A vallásos-erkölcsi és hazafias érzelmek bár egy forrásból, a szívből táplakoznak, más-más irányú behatás alatt fejlődnek ki. A vallásos érzellem Isten eszméjének megismerése s az azzal való gyakori foglalkozás folytán áll elő. A természet nagy mindensége, melyet «világ»-nak nevezünk, egy minden nagyságot fölülmuló hatalom «legyen» szavának eredménye. Ez a fölfoghatatlan Teremtőerő kormányoz ezer világot. Az ő bölcsességét hirdeti a természetben minden kicsiny és nagy: a napfényben rezgő porszem s az ég mérhetetlen ürében holgyó égítést. Midőn ezeket látjuk, csodáljuk, önkéntelenül emelkedik lelkünkben égfelé a tudat: Istenem. Te ott lakozol... én hiszek benned, én szeretlek... Tőled üdvösséget remélek! Ez az Istenben való hit, a vele való egyesülés reménye, a jó tetemnyeiért szívünknek magasan lángoló szeretete s az az igazságosság, melynek tudatában Tőle jutalmat avagy büntetést várunk, képezik a forrást, melyből a nemes tettek esőrgedeznek. Ezt az erényforrást a vallás, a hit tana által mélyítjük ki, s óvjuk meg a beomlások ellen. De ezen vallásosság alatt ne olyat értsünk, mely üres ajkpergetésben nyilvánul, hanem a polgárok tettei legyenek a szív mély vallásos érzésének hirdetői. Ezt az érzést csak a hittannal ennyire kifejleszteni azonban a lehetetlenségek közé tartozik. Elmosódik a hittani órán szerzett nemesedés, ha a profán tantárgyak keretében is nem ápolják. A beszéd- és értelemgyakorlattal elbeszélések által nemesítve a szívet — munkáljuk a vallásos érzést. Az olvasmány tárgyalás még hatalmasabb eszköze sokoldalú szívnemesítő hatásánál fogva a vallásos nevelésnek. A természetrajz, természettan az által, hogy betekintést engednek Isten hatalmas keze remekeinek tárházába, a természetbe — áhitatot parancsolnak, s mint föntebb elmondott, kiinduló pontját képezik a vallásos érzés nevelésének. Isten léte csalhatatlan bizonyítása által. A földrajz, megismertette hazánk földjét s más áldást osztogató körülményeit, a hála érzelmét ápolja a gyermek lelkében. A történelem rákényszeríti az egyenes lelkű magyar embert, hogy ismerje be hibáit, melyekkel a följegyzett csapásokat, büntetéseket Istentől megérdemelte. Ezen Gondviselő igazságos voltát hirdeti pedig az által, hogy a büntetésekkel szemben —

a mint mutatja a történet — jutalmát is megnyerte a nemzet, midőn egyetértett, törvényeit tisztelte, szóval nemzeti erényeit gyakorolta. A profán tantárgyak tehát igen sok üdvös szolgálattal nyújthatnak a vallásos érzés fejlesztéséhez, csak hatoljunk be a tantárgyak lényegébe, a tananyag mélyébe s ott mindig találunk értékes elemet a vallásos érzés számára. Az így ápolt lélekben a lelkiismeret szava is felebred. És ne feledjük, hogy minél mélyebb a vallásos érzése a léleknek, annál nagyobb erkölcsi ereje s annál eberebb a lelkiismeret helyeslő vagy elítélő szava. Azért a lelkiismeret kifejlesztése alkotmányos életre való nevelésünkben sarkalatos teendő. Oda kell jutnunk annak megszilárdításával, hogy a gyermek akarata a jó és rossz közti választásnál határozottan nyilvánuljon az erény, igaz és nemes iránt. Ezt pedig úgy érhetjük el — és ezt jól legyezzük meg — ha a vallásos alapot megteremtettük; tehát a gyermek fejlettebb korában alkalmat adunk az önálló cselekvésre, a jó és rossz közti választásra. Természetesen a tanító részéről a legnagyobb ellenőrzés és figyelem szükséges, hogy kétséges eseteknél támogatásával — úgy szólva — a gyermek háta megett legyen. Amint a csecsemő erőpróbákat végez a járásra, úgy kell lehetőséget adnunk a gyermeknek arra is, hogy különböző helyzeteket megítelve, erkölcsi erejét kipróbálhassa és fejleszthesse. Tanúsítsunk irántuk egyes dolgokban teljes bizalmat. Az iskolában ne zárjunk el semmit előlük, hanem egyszerűen tiltsuk meg, hogy az asztalon, annak fiókjaiban vagy a szekrényben valamihez nyuljanak. Ha látni fogják a gyermekek, hogy megbizunk bennük, viszont ők is bizalommal lesznek velünk szemben; örömmel fordulnak hozzánk tanácsért s nem lesz egyetlen rossz cselekmény sem, melynek tudatára egyenes úton hozzá ne jutnánk. Ha előfordul is valamely vétség, higgadtak, nyugodtak maradjunk. Tartunk ugyan szigorú vizsgálatot, hogy milyen szándék vezette a hibára tanítványunkat: tévedés, megdondatlanság vagy rosszindulat? De bármely okból származott legyen a hiba, szelíd eszközökkel hassunk a gyermekekre. Ne feledjük, hogy vallásosan csak gyöngédséggel lehet nevelni és csak is ez a módszer méltó a vallás magasztosságához. A vallásos érzés folytán kifejlett éber lelkiismeret így válhatik szabályozójává az erkölcsi cselekvésnek s ily módon a vallásos érzés a gyakorlati tevékenység mezejére lép. Lássuk most már mily módon munkálkodhatunk a hazafias érzés megteremtése körül.

Eszközeink itt is nagyobb részt az iskolai tantárgyak köréből kerülnek ki. A hazafias lelkesedést, a honszeretetet már a hat éves gyermeknél is munkálhatjuk s kell is munkálni. Tudjuk, hogy az ily korú kisdedeknél a hallás és látás azon szervek, melyeket igénybe véve szívükhöz juthatunk. Azért a tanító példaadása itt is nagyon szükséges kellék. Az ő hazaszeretete egy percig sem nélkülözhető szükséglet. Kifejezést kell ennek adnia

a lelkesedés által, mellyel a hazaszeretet ápolására alkalmas tantárgyakat tanítja. Az elbeszélések, mesék, történetek — különösen a bibliai történetek — legjobban megfelelnek a kezdetnek. Az első emberpár paradicsomi hazájának elvesztése; a tékozló fiúnak atyja házához való visszavágyakozása s ezeken kívül igen sok bibliai elbeszélés található, melyek jótékonyan hatnak a gyermek hazaszeretetének fejlesztésére. Később az olvasmányokat használhatjuk fel erre a célra. A hazafias versek betanítása által különösen nagy eredménnyel munkálhatjuk a nemzeti öntudatra ébresztést, a hazaszeretetet érzelmét s a hazafias lelkesedést. A történelem, mely világot vet drága hazánk s nemzetünk multjára, élénk állítja a hon-szeretet példáit. Honfiakat, honleányokat mutatunk be a gyermekeknek a nemzet történetében, kik nem szavakban fejezték ki a haza iránti szeretetüket, de örökemlékü tetteik hirdették azt világgá, midőn a haza érdeke előtt a magukét feláldozták s midőn — ha szükség volt reá — életüket is a hon oltárára tették. Hazafias érzelmek ápolása céljából vonuljunk ki időnként a természetbe, Isten szabad ege alá. Valamely történeti nevezetességű helyre, vagy természeti szépségben gazdag vidékre. Itt adjunk kifejezést érzelmeinknek. Hazafias dal szálljon szerte ajkainkról, hirdetve, hogy tudunk lelkesedni a mult dicső eseményein, hazánk szépségein. Nemzeti ünnepeink is nagyon sokat tehetnek a hazafias érzelmeink s a nemzeti öntudat ápolására. Ezen ünnepek egyenesen arra vannak rendelve, hogy a mult nagy eseményeinek emlékére egy-egy napot szenteljünk.

Elmélkedjünk azon eredményeken, melyeket a hon-szeretet, vitéség, hazafias erények gyakorlása teremtettek meg. A tetteikben halhatatlanokká lett egyes kiemelkedő alakoknak magasztalva emlegessük érdemeit. Mutassunk reájok, hogy ilyeneknek kell lenni ma is az igazi magyar polgároknak. Minél több ismeretet szerez a gyermek hazájáról a történet által; az ország, a haza felől a földrajzból, annál erősebb tudatára kell őt ébresztteni annak, hogy e szép ország sorsa a mi sorsunk: hogy annak jó-rossz állapota a magunk helyzetével szorosan összefügg. Ha ezen érzést meggyökereztettük, vágyat keltettünk a gyermekben hazánk boldogítása után. E vágy fölgerjedésétől kezdve vallásos-érzése összetalálkozik hazafias érzésével. Miért ne tisztelné elűjáróit; miért ne engedelmeskednék a törvénynek, mely az ő és cselekedetét, mely közvetve vagy közvetlenül a nemzet, a haza kárára lenne?... Hiszen a jót cselekedni, a rosszat kerülni nem csak a polgári törvények rendelik el, de első sorban parancsolják az isteni törvények. Jót cselekszem — fogja mondani a gyermek, s majd a polgár — mert az hazámnak javára, lelkemnek pedig üdvére fog válni. A hazafias-érzés ilyen ápolás mellett állandó lakója lesz a honpolgár szívének. Erre az alapra bizalommal épülhet az alkotmányos életre való

nevelés munkájának másik mozzanata, az értelem kiművelése.

Az értelemfejlesztés kiterjed minden oly irányú tudásra, mellyel a honpolgár hasznos szolgálatot tehet hazájának. Ilyennek tekintendő általában minden üdvös tudományág; az elemi iskola által nyújtandók közül pedig különösen: a vallásból szerzendő keresztény hitelvek tudása; a földrajz által az ország részletes megismerése; hazánk természeti viszonyai felől szerzendő tájékozás; a nemzet nyelvének s történetének ismerete; a polgári jogok és kötelességek tudása.

A hittanból merített keresztény hit tanai fogják a polgár lelkében megszólaltatni azt a sarkalatos keresztény elvet: «Amit nem akarsz magadnak, azt te se tedd másnak». «Szeresd felebarátodat, mint magadat!» Ezzel a csekély tudással, s ezen elvek állhatatos követésével felöleltük az egész anyagot, mely szükséges a leendő polgárnak, hogy útjelzője legyen az életben, hogy boldog földi és mennyei hazába jusson. A hittanból szerzendő sok fontos és lelket érintő tudnivaló között van különösen egy, mely igen nagy horderejű nemcsak egyházi, de honpolgári szempontból is. Ez az eskü fogalmának megalkotása. Tudjuk, hogy az egyház legfontosabb ténykedésének, a házasság szentsége kiszolgáltatásánál, a polgári életben pedig az igazságszolgáltatásnál képezi az alapot az eskü. Alig van felnött honpolgár, kiaz esküt valamely okból le ne tette volna és mégis sokan találtak olyanok, kik az eskü fogalmával, annak használati lényegével nincsenek tisztában. A peres ügyekből származó hamis esküvés, a polgárok szájából úton-útfélen hallható oknélküli esküdözés egészen közönségesek manapság. Veszedelem van ebben — nagy veszedelem. Nem kevesebb bajról van szó, mint az igazságszolgáltatás alapkövének s a vallásos áhitat gyökerének megtámadásáról. A hamis eskühöz, az oknélküli esküdözéshez már nagyon közel áll az istentagadás. Ne nézzük tehát közönnnyel e veszedelem növekedését. Nem szabad találatni többé olyan serdült gyermeknek, mint az a bizonyos Pilmayer fiú, aki nagyvárosi iskolában tanult, s a bíróság előtt mégis kimondta a vádat, hogy az esküről soha sem hallott. Isten tiz-parancsát minden gyermek tanulja s ennek második pontja az a hely, hól szólani kell az esküről is.

Aki nem ismeri hazáját, az annak szent ügyét sem képes szíven hordani. Törekedjünk a földrajzi ismeretszerzés iránt növelni a gyermek munkakedvét. A magyar gyermeknek örömmel, lelkesedéssel kell megismerni hazáját. A ráerőszakolt földrajzi tudáson nem lesz Isten áldása. Undorodva fog majd arra a tudományra gondolni felnött korában is, melyet úgy kellett bele verni; mely sok kellemetlen percet szerzett neki gyermek éveiben. Fog-e az ily polgár lelkesedni a haza iránt? A földrajzi ismeretszerzésnél is találkoznak sok helyen fonákságokkal. Egyes tanítók közönyösséggel haladnak át Magyarország ismeretetésén, hogy minél többet tanulhassanak a gyermekek Európa többi országairól; Ázsia, Afrika s

a többi világrészekről. Ez fonak dolog. Első sorban hazáját ismerje meg a gyermek részletenként alaposan, lelkesedéssel, s csak mikor azt egész teljességgel ismeri, szereti, akkor szedje ehéjébe a földrajzi ismeret többi részeit. Azt is főleg azért, hogy az ellentéteket fölfedezve, annál szebbnek, természeti kincsekben gazdagabbnak találja hazánkat. Mindazt, ami Magyarországot egyes államok felett kiténteti: remek tájait, gyönyörű természeti különlegességeit, földjének termékenységét, mindezt emelje ki a tanító. Ha abban a tudatban lép ki a gyermek az iskolából, hogy az ő hazája nagyon sok áldásban bővekedik, csak azokat kiaknázni kell tudni; hogy Magyarország sok tekintetben kiemelkedik más országok felett, felnőtt korában nem fog oly könnyen szívébe ferközni a manapság sokak által követett elv: «Ott a haza, a hol jó dolgunk van.» Soha se feledje a tanító, hogy a földrajzi ismeretekre a leendő polgárnak mint hazafinak, s nem mint világpolgárnak van szüksége.

Hazánk természeti viszonyait is ily szempontokból ismertessük. Országunk enyhe éghajlata, kedvező fekvése, állat- és növényvilágának gazdagsága nagy előnyöket nyújt a magyar népnek sok más nemzettel szemben. Hány nemzet áldaná Istent, ha a haza által ennyi javakat biztosítana számára, s a magyar ember mégis kifelé vágynak. Mutasson rá a tanító Magyarországot terményeiből befolyó évi jövedelemre. Említse föl, hogy mennyivel nagyobb lenne a polgárok jóléte, ha ok-szerűen gazdálkodva használnák ki a haza földjét. Minden nagyobb fáradság nélkül sokat javíthatnának helyzetükön a magyar földművelők, ha a régihez való merev ragaszkodással felhagynának s az egyes vidékeken már elfajzott termények helyett — amelyek úgy sem adnak már valami nagy jövedelmet — másokkal is kísérletet tennének. Olvassanak földművelési szakkönyveket; gazdasági kérdésekben forduljanak tanácsért minta-gazdákhöz vagy gazdasági egyesületekhez; értékesítés ügyében hozzanak létre szövetkezeteket.

A történet a nemzeti irányban fejlesztendő értelemnek egyik legmélyebbre ható eszköze. A nemzetet az egyedekből mint egységes egészet foglalja össze, hogy multjára világító fényt vessen. A magyar nemzet történelme föltárja a gyermek s a polgár előtt a magánérdek esekélyességét a nemzettest érdekével szemben. Eseményeket nagy számmal állít lelki szemünk elé, melyekben a honszeretet, nemes önfeláldozás, hazafias és hönleányi erények minden árnyalata büszkén hirdetik a magyar nép nagyságát, méltóságát. De né csak a valódi nagyságot lássák tanítványaink; ne csak a kimagasló érdemet dicsőítsük előttük, hanem keltsük föl az utálatot és megvetést is, midőn ezekre alkalmas zsarnok vagy áruló kerül előadásunk keretébe. Szóval igyekezzünk oda hatni, hogy a történelem által haszná legyen a gyermek értelmének, kedélyének, akaratának, jellemének, önértetének, az

igazság hazafias és vallásos érzelmének. Így aknázhatjuk ki a nemzet történetének kincses bányáját.

Azt mondja Kölcsey: «Haza, nemzet és nyelv egymástól elválhatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog». Amely nemzetnek nincs egységes nyelve, nem lehet egységes érzése sem. A magyar hazafi magyar nyelvben, magyar költészetben lehel ki érzését, magyaros gondolkodását. Ép azért a magyar nyelvet ismerni, azon beszélni minden e honban lakó, annak áldásaiban részeseülő polgárnak hazafias kötelessége. Az utóbbi időben tapasztalható eredmény — az idegen ajkú polgárok között terjedő magyar nyelv förtoglalása — dicsőségére válik a magyar tanítósnak. Azonban a magyar nyelvet nem csak beszélni kell tudni, hanem szépségeit, ugymint: gördülékenységét, zengzetességét is meg kell a polgárnak ismernie. Ezek nélkül azt méltóképen soha sem lehet megszeretni. A nyelvten beszédünk szerkezetét; az olvasmánykezelés kifejezésbeli könnyűségét; a verstárgyalás pedig zengzetességét mutatják be. A magyar irodalom tele van a honszeretet, hazafiaság lelkesítő tényeivel. Legyen rajta a tanító, hogy ezekből minél többet ültessen át növendékei szívébe. Így lehet átalakítani németet, tót, oláhot s a hetnyelvű nemzet mindenik fiát magyarrá a beszédben, magyarrá az érzésben és gondolkodásban.

Vitka.

Biró Dezső.

(Folytatása következik.)

Hogyan keltsük föl és állandósítsuk a tanulási kedvet?

Vannak gyermekek, kiket a nemes ösztön, utóbb a nemes érzélem készlet az újabb és újabb ismeretek elsajátítására. Az ilyen gyermekekről azt mondjuk, hogy van kedvük a tanuláshoz. Sokkal nagyobb számmal vannak olyanok, kiknek a tanuláshoz egy csöpp kedvük sincs. Ennek oka nem a szellemi gyengeség, noha ez is némi befolyással bírhat a tanulási kedv állandóságára; az igaz oka a tanulástól való idegenkedésnek az, hogy a gyermekkel született munkássági ösztön nem fejlesztett megfelelő irányban.

Sok szülő szomorúan tapasztalja gyermekének a tanulás iránti közönyét, sőt gyűlöletét. Ezen közönytől és gyűlölettől a jó tanító, ki egyszerűsmind jó nevelő is, a gyermek lelkét megóvhatja; és kell is, hogy nemesak megóvja, hanem a tanulás iránti előszeretetet fölkelte, ápolja és állandósítsa minden tanulójában. Az igaz, hogy ezen a gyermek egész életére kiható munka, lelkiismeretet és önfeláldozást kíván a tanítótól; de szent kötelessége, mert az egyház és haza egyaránt követeli ezt tőle.

Húsz évi tapasztalatomból kifolyólag a tanulási kedv fölkelésére és állandósítására a következőket ajánlhatom:

1. Tanítsuk a kis gyermeket kezdetben játszva és csak fokozatosan szoktassuk a komolyabb munkához. Ha a vezér (a szülő és tanító) egykedvűségéből vagy tudatlanságából nem jól viszi a szerepet, a gyenge gyermek már a kezdet nehézségeiben elárad, elkedvetlenedik, végre meggyűlöli a tanulást.

2. Azon körülményre, hogy a gyermek is feledékeny, nagy súlyt kell fektetnünk. A feledékenységgel szemben legbiztosabb védő szer a jó begyakorlás. Ne tanítsunk tehát addig új dolgot, míg az előadottat a gyermek jól be nem gyakorolta. Tudjuk, hogy a lélekbe újonnan belépő képzetek a régi képzeteket elnyomják, kiszorítják, kivált ha nincs, vagy esekély közöttük az összefüggés. Az így elmosódott képzetek föllevenítését az által eszközöljük, hogy a már régebben tanultakat ismételtjük gyakrabban. «Az ismétlés a tudás anyja.» Az ismétlés hiányossága vagy teljes elmaradása a gyermek lelkében a határozatlanság és tájékozatlanság kedvetlen érzelmét szüli, ami szintén előmozdító oka lehet a tanulásban való kedvetlenségnek és restségnek.

3. Ha a tanító nem mutat érdeklődést az általa előadott vagy előadandó tárgy iránt és kedvetlenül kezd a tanításba, mint közönyös dologról ridegen, minden hangsúly nélkül beszél: úgy a gyermektől várhatunk-e mást, mint unalmat kifejező ásitozást és figyelmetlenséget? Ha ellenben örömmel öleljük föl a dolgot, érdeklődést keltő előadással igyekszünk fölfoghatóvá tenni annak lényegét: a gyermek lelkét teljesen megbüvöljük; úgy fog gondolkodni és érezni, ahogyan akarjuk, oly figyelmes lesz, amilyenek óhajtuk.

4. Lehetetlen, hogy a nyugtalan vérű gyermeket, ha különben még oly szelid és szorgalmas is, egyszer-kétszer ne kapnók rajt a hamisságon. A büntetés ilyenkor ha nem is árt, de nem is használ: mert csak ott leszünk vele, ahol büntetés nélkül volnánk. A vak szigor határozottan rosszalható. Ha a tanulás miatti büntetést már épen nem lehet kikerülnünk, ne legyen az oly természetű, mely által még jobban meggyűlöltetjük a gyermekkel azt, aminek szeretetére akarjuk őt így erőszakolni. Legyen a büntetés szívreható atyai dorgálás, szavakkal való megszégyenítés; de semmi esetre sem testi fenytés. A leghathatósabb és leghasznosabb büntetés mindig az leend, hogy pótolatjuk a hanyaggal az elmulasztottakat. Természetes: erre a tanítónak rendkívüli időt és fáradságot kell áldoznia s így bűnhődő tanulóval neki is szenvednie. Itt meg kell említenem, hogy ha a rest tanuló a legkisebb hanyagságot és felelőtlenséget tapasztalja tanítóján, vége minden tekintélynek és igyekezetnek; a tanító pusztába kiáltó lett, szavai nem bírnak többé azon erővel, mellyel a gyermek szíve és lelke meg-hódítható.

5. Időnkint újítsuk föl a tudás szép és hasznos, valamint a tudatlanság szégyenletes és káros voltát. Peldát találunk erre eleget.

6. Ne felejtkezzünk meg arról, hogy a gyer-

meknek játszani is kell. Engedjünk tehát elegendő időt a játékokra.

Ezekből láthatjuk, hogy csak az igazán lelkes és fáradhatatlan tanító képes a tanuló lelkében a tanulási kedvet fölkeltetni és maradandóvá tenni. Azért a jó tanító égi áldás a családra, a községre, az egész hazára.

Hont-Nagyfalu.

Bálintffy Béla.

A népiskolai írástanítás.

H. I. kartársamnak még csak a következőket ajánlom becses figyelmébe:

1. Azt állítja, hogy az olvasás sokkal nehezebb, mint a beszéd, erről még csak vitatkozni sem lehet. Evvel szemben csak azt jegyzem meg, hogy én magam vagy hat nyelven egész folyékonyan olvasok. De én ezeket a nyelveket nem beszélem.

2. Azt mondja, hogy az írás és olvasás tanításának szétválaszthatatlanul való összekapcsolása böven megvitattott kérdés? Kétségtelen! Hisz Gönczi szerint már a régi görögök írva tanították az olvasást. Tehát valószínű, hogy már előbb ők is megvitatták ezt a kérdést. De ez még nem szolgálhat cáfolat gyanánt állításomra. Tekintélyi érveléseket csak akkor fogadok el, ha azok igazságáról magam is meggyőződtem. De engedje meg ezek hosszadalmas cáfolgatása helyett H. I., hogy saját állításait hasonlítsam egymással össze: Azt írja először, hogy az *írás és olvasás tanítása csak a hang és betűismertetésen túl vesz különváló, ellentétes irányt*. Másodszer pedig így ír: a fonómimika pompás sikerű előgyakorlat, mely által a tanulók a nyomtatott betűalakot is megismerik. *Ami ezután következik, tükéletes írva-olvasás.*

Én úgy tudom, hogy a fonómimika a nyomtatott betűket nemcsak megismerteti, hanem össze is kapcsolja, tehát olvastat anélkül, hogy íratna. Lásd a fonómimikához mellékelt táblákon: ma, le, ni, tö, bú, pá, mező, kapu, bíró stb. H. I. szerint tehát az írást az olvasással először a hang és betűismertetésnél kell összekapcsolni, másodszer pedig azután. Ilyen érvelés nem menti meg az írva-olvasást.

3. A csendesfoglalkozásokra vonatkozólag csak annyit jegyzek meg, hogy H. I. tegyen különbséget a szükségesség és hasznosság között és akkor nem fog más malomban őrleni.

Végezetül pedig tanácsolom H. I.-nak, hogy ítéleteiben máskor ne legyen elhamarkodott, mert egyik szavát könnyen a másikba ütheti. Egyéb-ként: Pax.

Zirc.

Végh Győző.

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Roosevelt nevelési elvei. Az Egyesült-Államok sokat emlegetett elnöke több kötetben szociálpolitikai tanulmányokat adott ki, ame-

lyeknek egy, a legdiszesebben kiállított példányával a pápának is kedveskedett. Tanulmányában hozzászóla tanügypolitikai kérdésekhez is, s föltétlenül az amerikai közoktatási szabadság hívének vallja magát, sőt azt Amerikában egyáltalán nem tartja semmivel sem indokolhatónak, hogy az állam tartson fönn iskolákat, ezt tisztára a szülők jogának kívánja föntartani, mert ellenkező esetben *Roosevelt* szerint az a veszedelem forog fönn, hogy az állam, illetőleg a felekezetenküli kormány a maga véleményét oktrojálná az iskolákra. Az államot a közoktatás fölött tehát csak a felügyelet joga illeti meg, s ez is csak nagyon negatív értelemben, a közrend és közegészség érdekében. *Rooseveltnak* a fölfogása becsületére válik, büszkén hivatkozik továbbá azon amerikai milliárdosokra, akik fejedelmi vagyonokat áldoztak közoktatási s főleg főiskolai célokra, amilyenekre államok is aligképesek Európában. Egyébként minden eszközt jónak tart arra, hogy a nép művelődési színvonalát emeljük, s ezért meleg hangú szószólója az úgynevezett *University Extensionnak*, a *Szabad Lyceumnak*, a legtágasabb értelemben vett nép főiskolai oktatásának. A nőemancipáció híveit pedig meglehetősen lehüti azzal, hogy az amerikai leánynevelést első sorban kiegészítendőnek tartja nem leánygimnáziumokkal és leányegyetemekkel, vagy egyáltalán a leánynevelésnek tudomány és pedagógia tekintetben való reformjával, hanem első sorban minél több főiskola alapításával. Ez a kívánság nyilván nagyon is ráfér az amerikai hölgyekre, akik szállodákban szeretnek lakni s irtóznak a konyhától és háztartástól. Sokkal okosabb ember *Roosevelt*, hogy iskolásgyermekeknel ellensége ne volna a labdarugásnak, ezt az örült divatot nem szívesen nézi hüsz éven alóli fiatal embereknél, belátták ezt végre nálunk is, ahol ezt a határidőt tizenhat évben szándékoznak megállapítani. Az ifjúsági játékokat pedig természetesen olyanoknak akarja, hogy megfeleljenek a tanuló élete minden szakának, s csaknem külön-külön minden évének. A hódító Amerika törekvései, azaz úgynevezett imperiálista törekvések mutatkoznak az elnök azon óhajlásán, hogy minél több ifjúsági századot szeretne látni az Egyesült-Államokban; azaz híve a tanuló ifjúság katonai kiképzésének a közoktatás minden fokán, ami fölött joggal botránkozhatnak meg az örök béke hívei és a békeapostolok, akik a szélvész ellen folytatnak irtó hadjáratot. Az utóbbiért mi nem nagyon lelkesülünk, a vén Európában amugyis sok a katonai szellem, ezt azonban *Roosevelt* az Unióra nézve nyilván kevésnek tartja, s talán ebben is igaza van, mert többi megjegyzései, amelyek közoktatási kérdésekre vonatkoznak, tapasztalt és böles államférfiúra mutatnak.

Tanítóhiány Franciaországban. A francia állami népiskoláknál nagy a tanítóhiány, ami sok aggodalomra ad okot, úgy hogy kellő számú tanerőkkel nem tudják ellátni azokat az intézeteket. Vegyük ehhez, hogy ezerszámra zártak be katolikus népiskolákat, amelyeket sürgősen kellene

potolni államiakkal vagy községekkel, s akkor elgondolhatjuk, hogy milyen zavar van ez időszertint a francia népoktatásügy körül. A hiányon főleg két eszközzel akarnak segíteni. Az egyik volna a tanítók fizetésének emelése, még pedig évi 1000 frank kezdőfizetésről 1200-ra, az igazgatók pedig, akik elérték fizetésük legmagasabb fokát, az eddigi 2200 frank helyett 2400-at kapnának. Ez bizonyosan elégtelen intézkedés, mert olyan jelentéktelen fizetésemeléssel egyetlen egy pályára sem lehet édesgetni a fiatalságot. A második eszköz volna a tanítóképző-intézetek számának szaporítása, még pedig olyan módon, hogy minden megyében vagy minden megyeszékhelyen legyen legalább egy. Ez meg különösen fölfordított világ volna, mert hisz mindenfajta iskolát csak akkor szoktak szaporítani, ha a beléjük járó tanulóknak köszönetet szavazzon hazafias és önfeláldozó munkásságukért. Ezt a javaslatot 500 szavazattal fogadták el egyetlen egynek ellenében, ami az éhező tanítóknak nagyon sovány vigasztalás, mert egyetlen gyufaszálát sem vehetnek rajta. Láthatólag a katolikus képviselők is csatlakoztak a köszönetnyilvánításhoz, mert tudják, hogy a francia állami népiskolai tanítói korban sokan vannak, akik csak kényszerből szolgálják a felekezetenküli és vallástalan oktatást, szívükben buzgó katolikusok, s közülük sokan adtak ilyen meggyőződésüknek nyíltan kifejezést, amiért rosszállásban vagy büntetésben is részesültek a kormánytól.

A parádés népoktatás. Mindenütt mostohagyermek a népoktatás, ilyen Poroszországban is, s leginkább *poseni* lengyel tartományban, amelyet mindenáron germanizálni akarnak, ezt azonban tanítók nélkül eszközölni lehetetlen. A társadalmi állapotok is olyanok Posenben, hogy a német származású tanítók mindenáron szeretnek onnan menekülni. Parádés az olyan népoktatás vagy művelődés, amely mellett fényes épületekben koldus a tanító, vagy ha a művelődési intézetek pazar ellátásuk dacára semmiképen sem érik el azt a célt, amelyet eléjük tűztek. A poseni német tanítóktól természetesen lelkes, tüzzel-vassal való germanizálást követelnek, de nyomorúságosan fizettetik és agyondolgoztatják őket, míg például Posen városában könyvtárt létesítenek, melyet *II. Vilmos* császár tiszteletére róla neveznek el, s amely 625.000 márkányi potom összegbe kerül és cseppet sem fogja szolgálni a germanizáció ügyét, mert hisz német hivatalnokok és katonatisztek, valamint a családjaik fogják használni, de hát azt mondják, hogy a nagyszabású épület képviselni fogja a lengyelek között a német államesszmét. Tiszteljük ezt a reprezentáló és parádés államesszmét, amelyet Magyarországon is jól is-

merünk, s amelyet nálunk is kinevetnek, mint teszik Posenben a lengyelek e nagy könyvtár-épület láttára; a porosz államot azonban okosabbnak tartottuk, hogysem kinevetesse magát. Ennyi parádé mellett a poseni német népoktatás természetesen sok kívánni valót hagy hátra. Egy tanítóra átlag 153 gyermek esik, ami rengeteg nagy szám, tekintettel arra, hogy az oktatás elé óriási nyelvi akadályok is gördülnek. Magában a *kosmini* kerületben négy tanító egymagában oktat 900 tanulót, ez még óriásibb szám, s hozzá kell tennünk, hogy mind a négy tanítónak anyanyelve a német, a németekre nézve pedig rendkívül nehéz a lengyel nyelvnek tökéletes elsajátítása, ez esetben tehát kettős a nehézség: a tanítónak meg kell tanulnia a lengyel nyelvet, a gyermeknek pedig a németet. Kellő számú vagy kellőleg díjazott tanítókra nincs pénz, hisz a poseni tanítók vértanúságukért csak 200 márkával kapnak több évi fizetést, mint többi porosz kollégáik, de fejedelemileg van pénz parádés könyvtárépületre, ahová egyetlen lengyel sem fog járni, s ahol egyetlen egy lengyel sem fog németül megtanulni, vagy germán műveltséget magába szívni.

Olasz elemi iskolák. Olaszország a kalifikáció és a diplomák hazája. Rengeteg ott a hivatalvadászok száma, s egyben nagyon sok a legapróbb hivatal is, amelyek véghetetlenül szerényen vannak dotálva. Bizonyos hivatalokra ott még az elemi iskola is minősít, már tudniillik az öt elemi osztály elvégzése; s annak oka, hogy így becsülik meg Itáliában az elemi iskolát, ez volna: az országnak különösen déli részében még most is olyan sok az analfabéta, hogy az öt elemi iskola befejezését külön meg kell jutalmazni. Ahol, például városokban van ilyen öt elemi iskolai osztály, ott a fiúk a befejezéssel valóságos érettségi vizsgálatot tesznek; de ez nem elég ahhoz, hogy a középiskolába fölvetessenek; még külön kell folyamodni a tankerületi főigazgatóhoz, akit Olaszországban *providitore oegli* studjnak neveznek, bélyeges kérvényben, s erre ő egy külön kegyes leiratban megengedi, hogy a fiú még külön fölvételi vizsgálatra is bocsáttassék. Ha pedig elvégzi a gimnázium öt osztályát, újból érettségi vizsgálatot kell tennie, újból folyamodnia a főigazgatóhoz, hogy a lyceumi három osztályba fölvetessék, s csak ennek a lyceumnak érettségije képesít aztán az egyetemre minden további fölvételi vizsgálat nélkül. Elgondolható tehát, hogy mennyi pepecselő bürokrati munkája van a tankerületi főigazgatónak Olaszországban. Az elemi iskola öt osztályát természetesen nagyon sok fiú nem végzi; de később szeretne valami szerényebb hivatalhoz jutni, például fináncnak, hivatal-szoljának, vámőrnek, pedellusnak stb. s ezért szükséges, hogy a kalifikációját kiegészítse. S az olasz közoktatásügyi kormány nagylelkűleg bízik el ezekkel a szegény hivatalkeresőkkel. Kimondotta, hogy 40 vagy 45 éves korukig hármikor lehetetik az elemi iskolai érettségi vizsgálatot; a két korhatárt pedig azért állapította

meg, mert az állam 40 éves korán túl senkit nem alkalmaz hivatalba, míg a városok e tekintetben engedékenyebbek, s ezt a korhatárt átlag negyvenöt évben állapították meg. Sőt azt is kimondotta az olasz közoktatásügyi miniszterium, hogy ebben a kedvezményben azok is részesülnek, akik otthon a szülei háznál nyerték elemi oktatásukat vagy magániskolákban, amelyek alatt főleg a katolikus népiskolákat kell érteni, amelyeket püspökök és kongregációk tartanak fenn. Tehát ezeknek a növendékei sem maradnak megszorítva s 40 illetőleg 45 éves korukig jelentkezhetnek elemi iskolai vizsgálatra.

IRODALOM.

480 róm. kath. egyházi éneket tartalmaz az az 480 lapra terjedő, tót nyelven kiadott egyházi énekeskönyv, mely alulírottak kiadásában Magyarország bihoros herceg-prímásának 2738/1902. sz. engedélyével Selmecebányán legújabban elhagyta a sajtót. Az énekeskönyv tartalma a következő: a) Imádságok: az 1—38-ik lapon. b) Énekek: I—II. Misa előtt és után, III. Misaének. IV. Oltári szentségről. V. Adventi. VI. Karácsonyi. VII. Böjti. VIII. Husvét. IX. Pünkösti. X. Urnapi. XI. Mária. XII. Szentekhez. XIII—XIV. Külféle alkalmakra, Megholtakért. Temetési szertartásra használt énekek. XVII. Ministráció. A kemény, kétféle színű vászonra kötött, előlapján aranynyomású kerettel, hátán szintén aranynyomású címmel s ezeken felül minden lapján díszes vaknyomással kiállított könyv ára 2 korona. Az énekeket a hazai tótajkú nép számára gyűjtöttük össze és adtuk ki. Célunk az, hogy a templomi éneket javítsuk, fejlesszük és azok megtanítására módotnyújtsunk. Célunkat pedig azáltal óhajtjuk elérni, hogy a terjedelmes és csinosan, celszerűen összeállított könyv árát lehetőleg legolcsóbbra szabtuk, így azt a legszegényebb ember is megszerezheti; továbbá, hogy minden egyes ének dallamát (melódiáját) litografiáltattuk, így a t. kántortanító urak a népet a szebbnél-szebb egyházi énekekre megtaníthatják. A könyvbe a szükséghez képest *magyar-német-latin* éneket vettünk föl. Isten dicsőítése, szentegyházunk fényének emelése lebegett lelki szemünk előtt, amikor ezen könyv kiadására vállalkoztunk; kérjük a főtisztelendő lelkész és tekintetes kántárs urakat, hogy a nemes és magasztos cél elérésében támogassanak, velünk együtt munkáljanak; de kérjük továbbá arra is, tegyék meg szíves, jóakarató megjegyzéseiket a műre nézve, hogy a jövő kiadásnál azokat figyelembe véve, a hívők annál tökéletesebb könyvet kaphassanak! Nagyobb megrendelésnél (legalább húsz darab) és a pénz előleges beküldésénél a megrendelőnek 20% (húsz százalékot) engedünk, a könyveket bérmentve küldjük s azokhoz egy példányt ingyen litografiát mellékelünk. *Cziczka Sándor*, városi egyházi karnagy. *Tuka Antal*, városi kántortanító.

VEGYESEK.

Előadás a rádiumról. Az Angolkisasszonyok budapesti nevelőintézete dísztermékben a tanítónőképzők segítő-egyesülete javára e hó 23-án este 6 órakor dr. Klupathy Jenő egyetemi tanár előadást tartott a rejtélyes sugarakról a rádium bemutatásával. Úgy a nemes cél, mint Klupathy tanár előadása előkelő díszes társaságot vonzott az előadásra. Bevezetésül beszélt a sugárzásról általában. Ismertette a fényről és hőről szóló hullámelméletet. A rádiumról szólva előadta, hogy Becquerelle francia fizikus az Urán-ércben radioaktív tevékenységet fedezett föl, azaz konstatalta, hogy ez az ére

titokzatos kisugárzást végez A Curie házaspárnak sikerült az Urán-érből kiválasztani a sugárzás forrását, amit rádiumnak neveztek el. Ez az a titokzatos valami, amiről annyit beszélnek manapság s amely még csak brómmal vegyülve állítható elő. Klupathy két üvegesben 25. illetve 10 milligramm rádiumbromidot mutatott be s elmondta, hogy ez az anyag a Röntgen-sugarakhoz hasonló energiát sugároz ki. Akik azonban azt várták, hogy az elsötétített terebben a rádium kísérteties fényvel fog világítani, azok alaposan csalódtak. A rádium ugyanis nem bocsát ki fénysugarakat, hanem a belőle kiáradó Röntgen-sugaraktól a mellé helyezett fluoreszkáló anyagok világítanak. Epen úgy, mint a kathódsugarak, a rádiumsugarak is elektromos kisüléseket eredményeznek s végre az emberi testen pathologikus elváltozásokat idéznek elő. A rádium hőt is sugároz ki, de nem akkora mennyiséget, hogy ezáltal a jövő fűtőszerevé nőhesse ki magát. Eddig nincs semmi rendkívüli a dologban. A misztikum ott kezdődik, mikor azon gondolkozunk, hogy honnan veszi a rádium a kisugárzott energiát. De a tudomány nem hajlandó kalandos kombinációkra s nem hajlandó föladni az energia megmaradásának azt a nagy igazságot, hogy minden energia csak egy más energia átalakulása. A rádium előállítása annyira komplikált eljárást igényel, hogy már az előállítás munkája közben is beleadhatjuk a rádiumba azt az energiát, amit később kisugároz. Másrészt a világűrben annyi mindenféle eddig nem konstatált sugárzás folyik, hogy ezekből bátran magába szedhet a rádium bármilyen energiát. A rádium energiája tehát nem keletkezik semmiből és nem is tart örökké, mert épen Klupathy is konstatálta a sugárzás fokozatos csökkenését. Tehát a rádium nem a perpetuum mobile igazolása, hanem esetleg épen olyan energia-akkumulátor, mint a kőszén, amely a nap melegét raktározza el. Mindenesetre azonban nagy tudományos értéket kell tulajdonítani a Curie házaspár fölfedezésének. A hallgatóság nagy tetszéssel kísérte az érdekes előadást, mely a jótékony célra is szép bevételt eredményezett.

A magyar közoktatásügy állapota. A statisztikai évkönyvnek megjelent kötete hozza a közoktatásügy legújabb adatait az 1902-dik évről. Eszerint a tanítók összes száma volt 29.362, mely számból állami tanító 4396, községi 4484. Vallás szerint így oszlanak meg: római katolikus 9255, görög katolikus 2138, görögkeleti 2254, evangélikus 2207, ev. reform. 2892, unitárius 46, izraelita 966. Egyesületi iskolákban tanít 184, magániskolában 340. Az összes tanítókból nem okleveles 2054, mely számból a népoktatási törvény életbe lépte előtt kezdte szolgálatát 149. Az egész számból rendes tanító 27.341, segédtanító 2021. Magyar anyanyelvű 20.616, más anyanyelvű, de jól tudott magyarul 7149, keveset tudott magyarul 1206, semmit sem 391. Férfi tanító 12.840, tanítónő 6522. A magyar anyanyelvű tanítók arányszáma iskolafajták szerint: az államiak közt 88.99 százalék, a római katolikusok közt 78.8 százalék, a görög katolikusok közt húsz százalék, a görög keletiek közt 3.6 százalék, az ág. ev. között 41 százalék, az ev. reformátusok közt 99.3 százalék, az izraeliták közt 81.7 százalék és a községek közt 80.5 százalék.

Egy millió iskolázatlan gyermek Ausztriában. Hogy az osztrák népoktatási viszonyok nem a legrozsásabbak, arra nézve érdekes nyilatkozatot tett a bécsi pedagógiai társaság utolsó ülésén Kraus Zs. tanár. Kraus az osztrák népiszkolai ügy hivatalos statisztikájának hiányosságáról beszélt s kifogásolta azt, hogy a statisztikai adatokból nem tűnik ki az a tény, hogy az általános tankötelezettség dacára mégis egy millió tanköteles gyermek marad iskolai oktatás nélkül.

Halálozás. Id. *Fekete János* ny. tanító, ki a Pilis-Maróth községnek 32 évig volt főtanítója és 7 éve nyugalomban volt, f. é. március 16-án 70 éves korában elhunyt. Istenben boldogult a tanítói pályán 42 évet töltött. A község általános részvét mellett kísérte sírhöz áldott emléku tanítóját. Az ö. v. f. n.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

Stephaneum nyomása Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28a

PÁLYÁZATOK.

Nyitrai püspöki megye.

Szlopná (Trencsénm.), pósta alsó-Lieszló Róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettek. Több tétel, szántóföldek, kat. tiszta jövedelem, államszegély I. korpólékkal együtt, 941 kor. 86 fillér. 3 szoba, kamra, kert, tűzifa, gazdasági épületek. Pályázati határidő *márc. 30. P. J.* 69 1-1

«**Orgona Hangok**» legteljesebb imaének-könyv. 1024 lapon 900 énekkel, szép erős kötésben, arany-metszéssel, megrendelhető Molnár József kántornál, Kunszentmiklóson. Ára 4 korona. Énekelni szeretőknek nagyon ajánlható. 70 1-1

Hirdetés.

1-1

408 róm. kath. egyházi tót éneket (480 lapon) tartalmazó könyv (rimsko katolícky cirkevný spevník) kapható alulírottaknál díszesen kiállítva és vászonba kötve 2 (kettő) koronáért.

Nagyobb rendelésnél, (degitább húsz darab) húsz százalékot engedünk, a könyvetet bermentve küldjük és azokhoz egy ingyen példány (7 iv) hangjegy-orthographiát mellékelünk.

Selmecbányán, 1904 március 20.

Cziczka Sándor,
városi egyh. karnagy.

Tuka Antal,
városi kitanító.

Orgonaépítési műintézet.

Rieger Testvérek

villamosgépekkel berendezett cs. és kir.
udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

cs. és kir. udvari szállítók, a **Szentsír jövogya, a Ferencz József-rend lovagja.**

A párisi és bécsi világlíálításom stb. helyről kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta legnyomású csörendszert (pneumatikai) tartós, nemes hangú orgonákat szállít. 30 év óta 980 orgonát szállított. Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat a legmérsékeltébb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesít. Orgona jókarban tartása mérsékelt árban elvállaltatik. Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul.